
SCHOOL EN KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT WERKEN ALS PARTNERS OP AFSTAND IN HET BELANG VAN HET KIND

Geachte directeur,

U spreekt met een medewerker van het Kinderrechtencommissariaat. Wij werden gecontacteerd door een leerling die zegt dat hij vorige week definitief is uitgesloten. De leerling geeft aan dat er één en ander niet correct verliep. Wij luisterden naar het verhaal van de leerling en stelden vragen. Graag hoor ik ook het verhaal van de school. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk om alle betrokkenen te horen. Zo kunnen we alles beter inschatten, maar ook samen met u mogelijke oplossingen zoeken.

Meer en meer neemt het Kinderrechtencommissariaat op vraag van de betrokken leerling en zijn ouders contact op met de school. Maar wat is het Kinderrechtencommissariaat? Waarvoor is het bevoegd? Hoe gaat te werk en wat kunnen scholen verwachten van het Kinderrechtencommissariaat? Provinciaal Onderwijs Vlaanderen en het Kinderrechtencommissariaat willen samen scholen hierover informeren.

Kinderrechtencommissariaat in een notendop

Met het decreet van 15 juli 1997 richtte het Vlaams Parlement het Kinderrechtencommissariaat op. Het internationaal kinderrechtenverdrag onderstreept het belang van onafhankelijke instanties voor kinderrechten. Het Kinderrechtencommissariaat is de officieel erkende vertolker van de rechten, noden en belangen van minderjarigen bij het Vlaams Parlement. Het ziet toe op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen.

Aan het hoofd van het Kinderrechtencommissariaat staat kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen. Zijn mandaat loopt zes jaar, en is één keer verlengbaar. Een multidisciplinair team van dertien mensen ondersteunt hem.

Adviseur van het beleid

Het Kinderrechtencommissariaat vangt signalen op over alle mogelijke maatschappelijke domeinen zoals welzijnszorg en gezondheidszorg, wonen, gezin, vrije tijd, media, justitie, politieoptreden, tewerkstelling, kinderen op de vlucht, alsook onderwijs.

In dat kader heeft het Kinderrechtencommissariaat de opdracht het beleid te adviseren. Het Kinderrechtencommissariaat brengt maatschappelijk onrecht tegenover kinderen en jongeren onder de aandacht en waakt erover dat de nodige instrumenten, kanalen en voorzieningen uitgebouwd worden en kwaliteit blijven leveren. Om zijn opdracht uit te voeren, richt het Kinderrechtencommissariaat zich tot verschillende doelgroepen. Het formuleert adviezen voor het Vlaams Parlement, de Vlaamse Regering, administraties en agentschappen, internationale of buitenlandse overheden. De belangrijkste signaalfunctie naar het beleid is zo verzekerd. Als dat nodig is, formuleert het Kinderrechtencommissariaat voorstellen en aanbevelingen over nieuwe wetgevingsinitiatieven die van belang zijn voor minderjarigen of over bestaande regelgeving of praktijken die lijken in te druisen tegen kinderrechten.

Signaleren wanneer school overstijgend

Verschillende individuele klachten en meldingen van knelpunten in de toepassing van kinderrechten hebben een signaalfunctie. Wijst een individuele klacht op onduidelijke, inconsequente, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het kinderrechtenverdrag? Dan signaleert het Kinderrechtencommissariaat dat bij de bevoegde overheid. Dat lost het probleem van de minderjarige niet meteen op. Maar het kan voorkomen dat de problemen zich blijven voordoen.

Klachtenlijn voor kinderen, jongeren en hun belangenbehartigers

De Klachtenlijn is een ombudsdienst. Het ontvangt elke dag signalen van kinderen, jongeren, ouders en praktijkwerkers of professionals.

Iedereen die vindt dat de rechten van een kind geschonden zijn door een dienst of overheid, kan terecht bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. Die meldingen gaan over minderjarigen die vastlopen in regelgeving en procedures of in hun relaties met organisaties of instanties.

De Klachtenlijn luistert en adviseert. Wanneer er twijfel bestaat over de redelijkheid en/of de wettelijke principes en wanneer de interne klachtenprocedure werd doorlopen kan het Kinderrechtencommissariaat een onderzoek voeren. Daarvoor is het mandaat van de minderjarige nodig. De Klachtenlijn onderzoekt grondig en onafhankelijk de klachten over kinderrechten.

Klachtenonderzoek

Tijdens zijn onderzoek luistert de Klachtenlijn zowel naar het verhaal van de minderjarige, als naar dat van de school. Beide perspectieven worden verwoord. Het is de taak van de Klachtenlijn om te onderzoeken hoe het perspectief en het belang van de jongere maximaal tot zijn recht kan komen. Dat kan enkel door overleg en samenwerking maximaal kansen te geven. Daarom gaat de Klachtenlijn na of de leerling, de ouders en de school de mogelijkheid om in dialoog te gaan voldoende kansen gaven. Als het Kinderrechtencommissariaat een school contacteert over een concrete klacht dan is dat vooral om zich goed te informeren. En zeker niet om al een oordeel te vellen in het dossier.

Meerzijdige partijdigheid in het belang van het kind

Als basishouding en methodiek steunt het Kinderrechtencommissariaat op het principe van de “meerzijdige partijdigheid” of “veelvuldig gerichte partijdigheid” uit de wereld van de geschillenbeslechting. Meerzijdige partijdigheid veronderstelt een wisselende betrokkenheid op de verschillende partijen en wil zeggen dat de klachtenbehandelaar naar alle betrokkenen luistert. Aan deze houding ligt de overtuiging ten grondslag dat het in het belang is van de melder om niet alleen zijn belangen recht te doen, maar ook de belangen van de mensen (leerkrachten, directie, medeleerlingen ...) en diensten (school, CLB ...) om hem heen.

Contract een kans geven

Inge staat op het punt om een gedragscontract te krijgen, en steelt een jas. De school vindt dat ze het vertrouwen van de school ernstig schond en sluit haar definitief uit.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt bij de directeur en de adjunct-directeur. We tonen begrip voor het standpunt van de school, maar vragen om Inge toch een kans te geven om te werken aan haar houding. Dat was trouwens het opzet van het gedragscontract. De schooldirectie heeft begrip voor het standpunt van het Kinderrechtencommissariaat en schrijft Inge terug in. Ze krijgt een gedragscontract en moet elke week op gesprek met het CLB. Ook moet ze een time-out aanvaarden met psychologische begeleiding.

Twee maanden later krijgt het Kinderrechtencommissariaat een telefoontje van Inge. Het gaat goed met haar. De time-out en het wekelijks gesprek met het CLB deden haar inzien dat ze vaak verkeerd reageerde. Ze zegt dat haar relatie met de leerkrachten nog nooit zo goed was. Ze krijgt nu zelfs complimenten. Ook haar moeder laat weten dat ze op het oudercontact alleen maar positief commentaar kreeg over haar dochter.

Voor het Kinderrechtencommissariaat is openheid en transparantie tijdens het behandelen van de klacht zeer belangrijk. Daarbij worden wel privacyregels nageleefd en nodige vertrouwelijkheid en voorzichtigheid aan de dag gelegd.

Informatie en documenten opvragen

Om een klacht grondig te kunnen onderzoeken, is het van belang dat het Kinderrechtencommissariaat voldoende informatie krijgt over de concrete situatie. De school speelt daarbij een belangrijke rol. Wanneer het botst op tegenstrijdigheden tussen het verhaal van de leerling en dat van de school, kan het soms nodig zijn dat het Kinderrechtencommissariaat kennis kan nemen van bepaalde relevante documenten (bijvoorbeeld leerlingdossier, tuchtdossier). Vanuit zijn rol als klachtenbehandelaar zal het Kinderrechtencommissariaat de gewenste informatie dan ook opvragen bij de school.

Omdat met het klachtenonderzoek gepoogd wordt, vanuit het belang van de minderjarige, te streven naar een oplossing die door alle betrokkenen gedragen kan worden, pleit POV ervoor dat de scholen een zo groot mogelijke openheid en transparantie aan de dag zouden leggen. Ook van het Kinderrechtencommissariaat mag dit immers op elk niveau van de behandeling van klachten als uitgangspunt worden verwacht. Uiteraard zal dit alles steeds dienen te gebeuren met naleving van de regels inzake privacy, vertrouwelijkheid en voorzichtigheid.

Vermits het Kinderrechtencommissariaat een mandaat heeft van de betrokken leerling en zijn ouders, is het overigens ook logisch dat het toegang heeft tot die documenten waartoe ook de leerling en zijn ouders toegang hebben. Voor de medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat is het echter niet altijd even gemakkelijk om zich in elk van de voorkomende gevallen te verplaatsen naar de betrokken scholen om documenten in te kijken. Om die reden vraagt het Kinderrechtencommissariaat soms naar een kopie.

Het Kinderrechtencommissariaat ervaart dat scholen vaak vlot meewerken en een kopie bezorgen.

Oplossing zoeken in belang van het kind

Pas wanneer het Kinderrechtencommissariaat een duidelijk zicht heeft op de situatie, toetst ze af aan het kinderrechtenverdrag en het wettelijk kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk toetsingskader. Die normen hebben vooral te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

Vanuit deze toetsing gaat de Klachtenlijn samen met de betrokkenen op zoek naar mogelijke oplossingen. De Klachtenlijn bemiddelt, geeft helder advies en streeft ernaar conflicten om te buigen naar een oplossing in het belang van de minderjarige. Het bemiddelt wanneer de betrokkenen er onderling niet uit geraken, of wanneer betrokken diensten, organisaties of bevoegde instanties het probleem niet kunnen oplossen. Vaak ligt de oplossing al in het opnieuw op gang brengen van de dialoog tussen leerling en ouders enerzijds en school anderzijds. Indien nodig of wenselijk verwijst de Klachtenlijn door.

Twee weken voor examens definitief uitgesloten

Minder dan twee weken voor de start van de examenperiode krijgen de ouders van Didier een telefoon van de directeur. Didier wordt definitief uitgesloten omdat hij cannabis bezorgde aan een medeleerling. De brief met de beslissing zal nog worden verstuurd. De ouders vragen of Didier toch nog zijn examens mag afleggen, maar de directie weigert.

De ouders nemen contact op met de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt informeel bij de directeur, maar deze blijft bij zijn standpunt. We raden het gezin aan in beroep te gaan. We vragen Didier om zijn fout tegenover de school te erkennen. En te vragen aan de school om de definitieve uitsluiting pas op 31 augustus te laten ingaan. Nu nog een school vinden is erg moeilijk en legt bovendien een heel zware hypotheek op zijn slaagkansen. Er zijn weinig of geen lessen meer, waardoor Didier geen grote bedreiging is voor andere leerlingen.

In afwachting van het beroep gaan het gezin en het CLB samen op zoek naar een nieuwe school. Geen enkele school is bereid Didier nog op te nemen. Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt ook bij de voorzitter van de interne beroepscommissie. Uiteindelijk beslist de beroepscommissie, twee dagen vóór de examens, dat de ingangsdatum van de definitieve uitsluiting opschuift naar 31 augustus. Didier kan meedoen aan de examens.

In het belang van de leerling is het soms nodig om snel te reageren. Het wettelijk kader biedt echter niet altijd de ruimte om op bepaalde beslissingen terug te komen. Vanuit het eigen kader opteert het Kinderrechtencommissariaat dan voor een pragmatische aanpak en bemiddelt informeel. Het moet dan rekenen op de goodwill van scholen.

Belang van het kind, niet hetzelfde als gelijk krijgen

In het klachtenonderzoek vertegenwoordigt het Kinderrechtencommissariaat de stem van de minderjarige. Dit betekent echter niet dat leerlingen en hun ouders steeds gelijk krijgen of dat het Kinderrechtencommissariaat het aandeel van de betrokken leerling zal minimaliseren of ontkennen. Het belang van het kind vooropstellen is niet hetzelfde als de leerling gelijk geven. Ook leerlingen moeten hun verantwoordelijkheid opnemen. Het Kinderrechtencommissariaat zal dus steeds proberen streven naar een oplossing waar alle betrokkenen zich in kunnen vinden, maar vooral mee verder kunnen. Het kan nooit een oplossing in het belang van de minderjarige aan de school opdringen.

Dan toch andere school

Wanneer Frank eind november al een maand thuiszit contacteert hij de Klachtenlijn. Hij werd uitgesloten omdat hij zich niet hield aan de voorwaarden van zijn gedragscontract. Ook vorig jaar werd hij definitief uitgesloten. Frank is het thuiszitten beu en wil liefst van al terugkeren naar zijn school van vorig jaar.

Het Kinderrechtencommissariaat geeft aan dat dit alles behalve vanzelfsprekend is, maar wil wel proberen bemiddelen bij de school. Wanneer het Kinderrechtencommissariaat de directeur en het CLB contacteren, verneemt het in detail de zorginitiatieven die de school intern en extern nam. Frank gaf er echter vaak zelf de brui aan of weigerde mee te werken. Zijn gedragsproblemen bleven aanslepen. De school zocht ook extern naar oplossingen. Er werden voorstellen gedaan om over te stappen naar het deeltijds onderwijs, gelinkt aan zijn grote passie wielrennerij. Toen Frank echter ook een time-out voorstel weigerde nadat hij met de leerlingenbegeleider op bezoek ging, zag de school zich genoodzaakt hem definitief uit te sluiten.

De directeur is echter bereid om Frank eventueel toch weer op te nemen. Hij blijft van mening dat Frank hulp nodig heeft in plaats van sancties. Zijn moeilijke leefsituatie uit zich in zwaar problematisch gedrag, ook op school. De directeur stelt wel als eerste voorwaarde dat Frank zelf ook de draad oppikt en hulp aanvaardt, in eerste instantie een time-out. Frank wil echter niet meestappen in dat verhaal. Het Kinderrechtencommissariaat helpt Frank op weg naar een andere school en informeert hem over laagdrempelige hulpverleningsinitiatieven.

Communiceren over bekommernissen en overwegingen

Stelt het Kinderrechtencommissariaat vast dat een en ander niet helemaal correct verliep? Dan kan het niet sanctionerend optreden. De vaststellingen communiceren ze wel naar de school, de leerling en zijn ouders, samen met advies over hoe de school het wel correct had kunnen aanpakken. Met zijn advies wenst het Kinderrechtencommissariaat een aantal bekommernissen en overwegingen naar voor te schuiven. Het Kinderrechtencommissariaat is ook steeds bereid om zijn advies verder toe te lichten.

Ook als het Kinderrechtencommissariaat vaststelt dat de school niet of niet geheel verantwoordelijk is voor het probleem, dan zal het dit aan de school én de ouders en leerling communiceren.

School en Kinderrechtencommissariaat: samen bezorgd voor leerlingen

Onderwijsactoren signaleren of vragen advies

Steeds vaker contacteren schooldirecties, centra voor leerlingenbegeleiding en onderwijskoepels het Kinderrechtencommissariaat om bepaalde zaken aan te kaarten. Het Kinderrechtencommissariaat juicht dit toe en zit regelmatig samen met schooldirecties en onderwijskoepels.

Structurele knelpunten aankaarten

Een paar jaar geleden, signaleerde het onderwijs dat kinderen van gescheiden ouders soms de ene week in een school zijn ingeschreven en de volgende week in een andere school. Dit knelpunt van het co-schoolschap signaleerde het Kinderrechtencommissariaat richting beleid. Het kwam op de agenda en is voortaan niet meer wettelijk.

Schooldirecties vragen aan het Kinderrechtencommissariaat ook advies.

Er is een leerling die morgen binnen de muren van mijn school ondervraagd wordt door de politie. Kan dat en hoe pak ik dat zo zorgvuldig mogelijk aan?

Een Iraanse jongen is al bijna vijf jaar in België met zijn ouders. De familie is uitgeprocedeerd en wordt volgende week uitgewezen. Kunnen we als school nog iets doen? Is de overheid niet verplicht om te wachten tot het einde van het schooljaar?

Op zo een momenten informeert het Kinderrechtencommissariaat en geeft het advies. Scholen voelen zich zo gesteund.

Blijven investeren in relaties

Grenzen duidelijk maken en bewaken hoort bij de opvoedende taak van een school. Soms overschrijden leerlingen die grenzen. Dat gebeurt omdat niet alle grenzen even aangenaam zijn en omdat experimenteren onlosmakelijk verbonden is met jong zijn. Experimenteergedrag kan veel vormen aannemen. Vaak gaat het

over mogelijkheden en beperkingen en eigen grenzen en die van de omgeving aftasten. Met een sanctie zet de school de leerling aan om zijn gedrag te veranderen en aan te passen aan de aanvaarde regels en grenzen.

Het Kinderrechtencommissariaat is er zich van bewust dat scholen soms voor serieuze uitdagingen staan. Scholen moeten soms snel reageren op wat zich voordoet. Bovendien is de taak van de school niet altijd eenvoudig: enerzijds wordt verwacht dat de school jongeren mee stuurt in hun groei naar jongvolwassenheid. Anderzijds wordt het niet altijd geapprecieerd als de school op een bepaalde manier ingrijpt of corrigerend optreedt. Deze boodschap geeft het Kinderrechtencommissariaat mee aan ouders of jongeren om de situatie beter te kunnen kaderen.

Het Kinderrechtencommissariaat is wel bezorgd over het grote aantal definitieve uitsluitingen in Vlaanderen. De cijfers van het Vlaams Ministerie van onderwijs en vorming tonen aan dat er jaar na jaar meer definitieve uitsluitingen zijn: 2137 in het schooljaar 2009-2010, 2475 in 2010-2011 en 2662 in 2011-2012. Voor het schooljaar 2011-2012 is dat 0.6 % van de leerplichtige en niet leerplichtige leerlingen. Ondanks deze stijging zijn deze aantallen vermoedelijk nog een onderschatting van het werkelijke aantal definitief uitgesloten leerlingen.

Een leerling definitief uitsluiten is een ingrijpende maatregel. Het is dan ook belangrijk dat die maatregel doordacht genomen wordt. Een definitieve uitsluiting mag in geen geval een gemakkelijksoplossing zijn. De regelgeving zegt dat het beginsel voorop moet staan dat een minder ingrijpende maatregel voorgaat op een meer ingrijpende maatregel als daardoor redelijkerwijs verondersteld mag worden dezelfde remediërende of corrigerende effecten bij de leerling te bereiken.

In de meeste gevallen is probleemgedrag van jongeren van voorbijgaande aard, kadert het binnen de puberteitsproblematiek. De jongere probeert zijn eigen identiteit te vinden door zich af te zetten tegen bestaande normen. Normen juist stellen en ze op een consequente manier hanteren, zal jongeren bij dit proces helpen. In andere gevallen heeft normovertredend gedrag een signaalfunctie, wijst het op een onderliggende problematiek veroorzaakt door een complex gegeven van familiale, sociale, psychische, socio-emotionele en andere factoren. Begeleiding op basis van een dossier van de leerling vanuit de begeleidende klassenraad, vanuit de cel leerlingenbegeleiding, en dit ondersteund door het CLB, zal daar op inspelen.

Leraren ervaren dagelijks hoe moeilijk het kan zijn normovertredend gedrag van leerlingen efficiënt aan te pakken. Ze proberen eisen te stellen en de toepassing ervan af te dwingen met sancties, maar ervaren dat blijven sanctioneren tot het gewenste gedrag is bereikt, niet altijd lukt. Het kan leiden tot een verstoorde relatie tussen leraar en leerling, die werkt als een negatieve spiraal en een vicieuze cirkel doet ontstaan.

Scholen die resoluut kiezen voor herstelgericht werken tonen aan dat een herstelgerichte visie en aanpak loont. Er zijn daarom niet minder conflicten, ze worden wel anders benaderd. Proactief wordt de schoolse samenleving ontwikkeld door relaties te versterken. Reactief door spanningen en conflicten aan te pakken door de schade te herstellen en relaties weer op te bouwen. Rechtvaardigheid door flexibiliteit. Wat is er gebeurd? Wie heeft schade geleden? Hoe kan de schade hersteld worden? Dit wil niet zeggen dat begeleidende en ordemaatregelen overbodig zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van herstelbemiddeling. In contacten met scholen naar aanleiding van een klacht over sancties geeft het die boodschap ook mee. Op korte termijn zorgt herstelbemiddeling ervoor dat grote incidenten aangepakt worden op een manier die 'daders' een nieuwe kans geeft en slachtoffers ernstig neemt en hun schade herstelt. Op lange termijn zorgt de aanpak voor een basishouding bij het schoolpersoneel die proactief incidenten voorkomt en incidenten ziet als leeransen. Herstelbemiddeling leidt tot minder tuchtprocedures en uitsluitingen. Deze aanpak leert leerlingen en schoolpersoneel verantwoordelijkheid op te nemen voor hun gedrag.

Belang van wederkerigheid

Een vraag die regelmatig wordt geopperd is: "Hoe zit het met de plichten?" Het Kinderrechtencommissariaat vindt de opsplitsing tussen rechten en plichten artificieel. In het idee van 'rechten' zit inherent de verantwoordelijkheid voor de ander. Een jongere kan niet in zijn eentje genieten van zijn recht op vrijheid van meningsuiting. Er is altijd een context waarin die vrijheid zich afspeelt. Het 'rechten- en plichtendiscours' is een verarming omdat het element van de verantwoordelijkheid uit de rechten wordt gehaald.

Een concreet voorbeeld hiervan is het begeleidings- of gedragscontract. Wanneer een leerling manifest en herhaaldelijk de leefregels schendt, kan hij een contract krijgen. Doorgaans bestaat dergelijk contract uit het overnemen van een aantal regels uit het schoolreglement. Een leerling wordt daarmee gewezen op zijn plichten. Uit klachtenonderzoek blijkt dit niet altijd effect te hebben. Het Kinderrechtencommissariaat pleit ervoor

contracten op te stellen in overleg met de leerling. Op die manier wordt een gedragscontract een reflectie-instrument. De leerling moet nadenken over zijn gedrag en over wat dat betekent voor het schoolpersoneel en de medeleerlingen. De leerling houdt mee de pen vast en legt zichzelf regels op.

Twee kanten van dezelfde medaille

De pedagogische vrijheid van scholen en kinderrechten zijn twee kanten van dezelfde medaille. Aandacht hebben voor kinderrechten betekent immers dat we alle kinderen vanaf het prilste begin erkennen als mens, met het recht op een menswaardig bestaan. Kinderen zijn volwaardige burgers en genieten dus rechten. Aanvaarden dat er voor kinderen een 'hier en nu' is, betekent dat we als volwassenen aandacht hebben voor de betekenissen die kinderen en jongeren hechten aan wat er vandaag in hun leven gebeurt. Het betekent ook dat de school deze betekenissen inzet in beslissingen die het neemt in en over het schoolleven van kinderen en jongeren.

Een veranderend kindbeeld heeft ertoe geleid dat de positie en dus ook de rechten van kinderen in de maatschappij versterkt zijn. Dit is ook merkbaar in het onderwijs. Scholen moeten de beslissingen tegenover hun leerlingen meer verantwoorden dan vroeger.

Kinderrechten zijn geen stok achter de deur, of mogen er geenszins toe worden verengd. Kinderrechten zijn geen instrument dat pas uit de kast gehaald wordt op een ogenblik dat de relaties tussen leerlingen, hun ouders en de school al verzuurd zijn en er nauwelijks nog gespreksruimte mogelijk is.

Rechten – die van leerlingen, ouders en schoolpersoneel - verschijnen niet op het eind van een verhaal, op het ogenblik dat elke dialoog gestokt is, maar vormen het vertrekpunt van elke dialoog.

Het kinderrechtenverdrag is als een kapstok voor schoolpraktijken met kinderen en jongeren: enerzijds voor intermenselijke relaties op school zoals bijvoorbeeld het belang van een participatieve houding; anderzijds voor structurele maatregelen zoals bijvoorbeeld het belang van een goede rechtspositie op school. Het kinderrechtenverdrag is dan ook een opdracht.

Meer informatie?

Het Kinderrechtencommissariaat

Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris

Chris Vleugels, Adviseur Onderwijs Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat

Gratis nummer 0800 20 808 | klachtenlijn@kinderrechten.be

Leuvenseweg 86 | 1000 Brussel | België

www.kinderrechten.be

www.kinderrechtencommissariaat.be